MAGAZONE

چرا دولت‌ها پول چاپ می‌کنند؟

«پول یک نهاد اجتماعی است و تغییرات نامنظم در قانون یا در سیاست پولی منجر به مخدوش شدن اعتماد به نهادها و در نتیجه اقتصاد می‌شود»

این جمله میلتون فریدمن اقتصاددان بزرگ و خالق مکتب پول‌گرایی(Monetarism) در اقتصاد است که نشان می‌دهد بازار پول و ارزش پول ملی تا چه اندازه مهم هستند. در حقیقت، سیاست‌های اقتصادی یک دولت می‌تواند پول یک کشور را مانند فرانک سوئیس تبدیل به پناهگاه کند. در طرف مقابل نیز سیاست‌های اقتصادی می‌تواند پول یک کشور را تا حد زیادی بی‌ارزش کند؛ مانند مارک آلمان پس از پایان جنگ جهانی اول.

در یک اقتصاد مدرن پول به صورت هم‌زمان ۳ نقش اصلی دارد:

ابزار مبادله کالاها و خدمات	ذخیره ارزش	واحدی برای محاسبه

پول وسیله‌ای برای مدیریت بازارها و به‌نوعی یک ابزار قدرت در دست دولت‌هاست. دولت‌ها با استفاده از نهادی به نام بانک مرکزی، بازار پول را مدیریت می‌کنند. بانک مرکزی با مدیریت بازار پول دو ماموریت را انجام می‌دهد: پایین نگه داشتن تورم و به حداکثر رساندن اشتغال. در حقیقت، مدیریت بازار پول براساس ذخایر بانک‌های تجاری انجام می‌شود و بانک مرکزی با این کار۳ هدف اصلی را دنبال می‌کند:

- تاثیرگذاری کوتاه‌مدت بر نرخ بهره
- تاثیرگذاری بر عرضه پول و نرخ تورم
- تاثیرگذاری بر نرخ بهره واقعی

برای درک بهتر مدیریت بازار پول، شناخت سیاست‌های پولی لازم است.

سیاست‌های پولی

سیاست‌های پولی(Monetary Policy) مجموعه اقداماتی هستند که بانک‌های مرکزی برای تنظیم عرضه پول، نرخ بهره و شرایط مالی در یک کشور اتخاذ می‌کنند. این سیاست‌ها به دو دسته اصلی تقسیم می‌شوند:

سیاست‌های پولی انقباضی

سیاست‌های پولی انبساطی

هر یک از این سیاست‌ها به نوعی بر ارزش پول، تورم، رشد اقتصادی و اشتغال تاثیر می‌گذارد. در حقیقت، هر دو نوع سیاست ابزاری برای مدیریت بحران در اقتصاد هستند.

سیاست پولی انقباضی

زمانی که تورم بالاتر از اهداف تعیین‌شده پیشروی می‌کند، بانک مرکزی برای جلوگیری از گران‌تر شدن قیمت‌ها و بازگشت اقتصاد به تعادل از این سیاست استفاده می‌کند. بانک مرکزی با افزایش نرخ بهره، عرضه پول را کاهش می‌دهد و ارزش پول ملی را تقویت می‌کند. هدف این است که با کاهش نقدینگی و هزینه استقراض، تقاضای کل را کاهش دهد و از رشد بیش از حد قیمت‌ها جلوگیری کند. باید به این نکته توجه داشت که اتخاذ سیاست پولی انقباضی در بلندمدت باعث رکود در اقتصاد خواهد شد و بیکاری افزایش خواهد یافت.

سیاست‌های پولی انبساطی

سیاست‌های پولی انبساطی زمانی اتخاذ می‌شوند که اقتصاد دچار رکود یا کاهش رشد اقتصادی می‌شود. در این حالت، بانک مرکزی با افزایش عرضه پول، کاهش نرخ بهره و خرید اوراق قرضه دولتی تلاش می‌کند تا نقدینگی بیشتری به اقتصاد وارد کند و تقاضای کل را افزایش دهد. هدف از این سیاست‌ها تحریک مصرف، افزایش سرمایه‌گذاری و در نهایت رشد اقتصادی است.

چرا دولت‌ها پول چاپ می‌کنند؟

دولت‌ها فراتر از وظایف و اختیارات بانک مرکزی، برای جلب رضایت عمومی، منافع سیاسی و برنده شدن در رقابت‌های جهانی علاقه دارند نقش قهرمان را بازی کنند؛ بنابراین فارغ از وضعیت اقتصادی کشور، با انگیزه‌های عمدتا سیاسی پول چاپ می‌کنند. به‌طور کلی چاپ پول با توجه به وضعیت اقتصادی و نیازهای مالی کشورها انجام می‌شود و مهم‌ترین اهداف چاپ پول عبارتند از:

تامین مالی هزینه‌های عمومی

تامین نقدینگی برای نظام بانکی

ایجاد رونق اقتصادی

کاهش بدهی دولت

تحریـک تقاضـا

گاهی اوقات چاپ پول و افزایش نقدینگی به دلیل ایجاد رونق اقتصادی، رقابت‌پذیری بیشتر در بازارهای جهانی، کاهش بیکاری و افزایش رشد اقتصادی انجام می‌شود. برخی مواقع، چاپ پول و رشد نقدینگی تحت تاثیر شوک‌های غیرقابل پیش‌بینی مانند کرونا، جنگ، حوادث طبیعی و... صورت می‌گیرد. در ادامه به بررسی چند نمونه از سیاست‌های انبساطی با انگیزه‌های متفاوت خواهیم پرداخت.

ایران (۱۳۸۵)

در سال ۱۳۸۵ مسئولین سیاسی و اقتصادی دولت تصمیم به کاهش دستوری نرخ بهره گرفتند و با هدف رونق سرمایه‌گذاری و تولید، به‌طور ناگهانی میزان نقدینگی را افزایش دادند. این اتفاق منجر به افزایش شدید تقاضا در بازار مسکن و هدایت پول به سمت فعالیت‌های واسطه‌گری شد. در نتیجه شاهد جهش قیمت مسکن و نرخ تورم در سال‌های آتی بودیم.

همانطور که در نمودار بعد مشاهده می‌شود با کاهش نرخ بهره از ۱۵ به ۱۲ درصد و رشد نقدینگی به ۳۹ درصد، بازار مسکن در سال‌های بعد دچار التهاب شد. همچنین، تورم ۱۰ درصد در سال ۱۳۸۷ باوجود بالاترین درآمد نفتی تاریخ ایران، به بیش از ۲۵ درصد رسید.

ایران (۱۳۸۵)

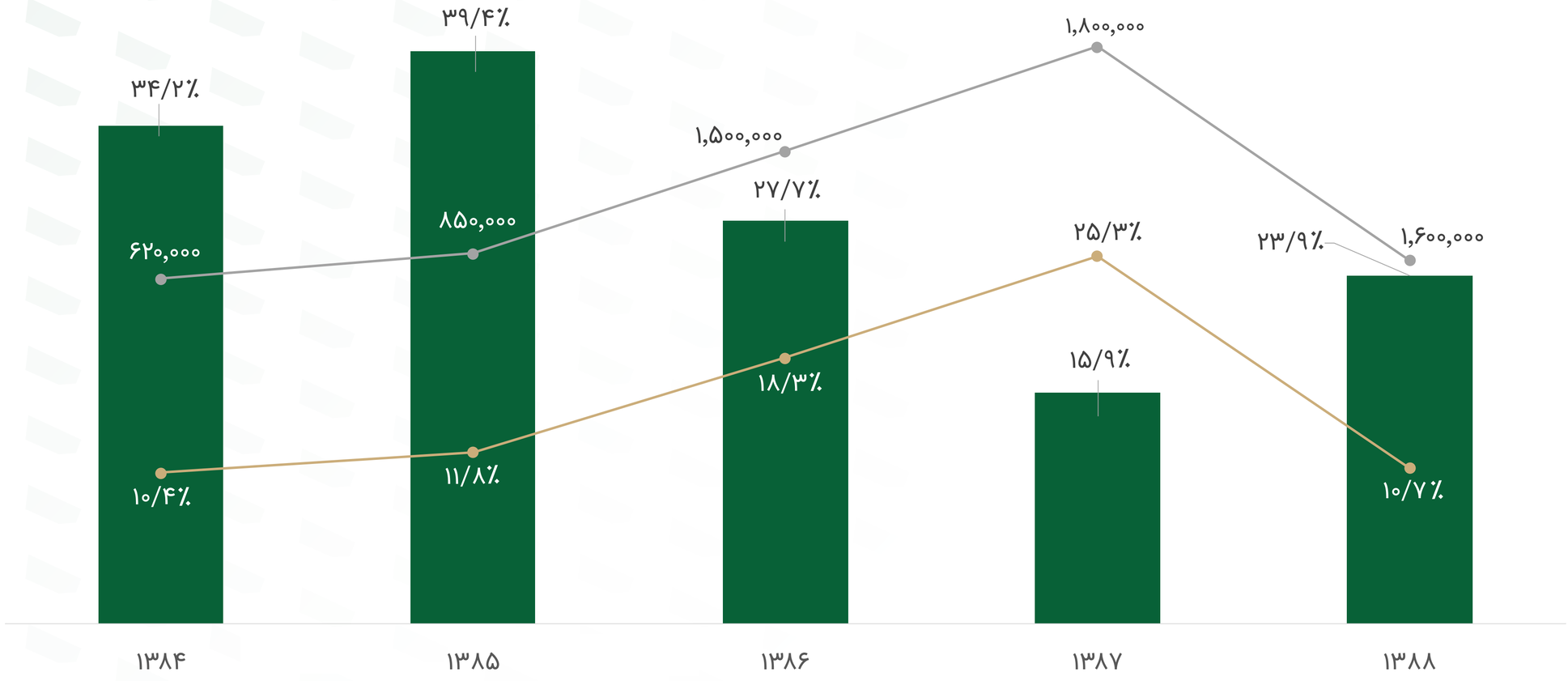

رشد نقدینگی — نرخ تورم — متوسط قیمت هر متر مربع مسکن در تهران (تومان)

ترکیه (۲۰۲۱)

رجب طیب اردوغان اواخر سال ۲۰۲۱ برای کمک به خروج اقتصاد ترکیه از رکود تحت تاثیر همه‌گیری کرونا، دستور به کاهش نرخ بهره و کاهش هدفمند ارزش لیر ترکیه برای صادرات بیشتر داد. این اقدامات با جنگ روسیه و اوکراین هم‌زمان شد و در نتیجه آن افزایش شدید قیمت سوخت، گندم و روغن در کنار سیاست انبساطی در ترکیه، باعث ایجاد ابر تورم در این کشور شد. با وجود تحمیل هم‌زمان تورم ناشی از افزایش هزینه و تورم ناشی از تقاضای پول، دولت ترکیه موفق شد تا حدودی به اهداف خود یعنی کاهش نرخ بیکاری، بهبود صادرات و افزایش درآمد حاصل از گردشگری برسد. لازم به ذکر است، اعمال سیاست‌های دستوری رئیس جمهور ترکیه نرخ تورم را از ۲۱ درصد در پاییز سال ۲۰۲۱ به ۸۵ درصد در پاییز سال ۲۰۲۲ رساند!

شوک درمانی رییس جمهور ترکیه باعث شد تا نقدینگی در پایان سال ۲۰۲۳به نزدیکی ۶۶ درصد برسد و تورم نیز در آستانه ۶۴/۷ درصد رسید. با کنترل نقدینگی تورم در ترکیه کمی کاهش یافته و در بهار سال ۲۰۲۵ به ۳۵/۵ درصد رسیده است.

ترکیه (۲۰۲۱)

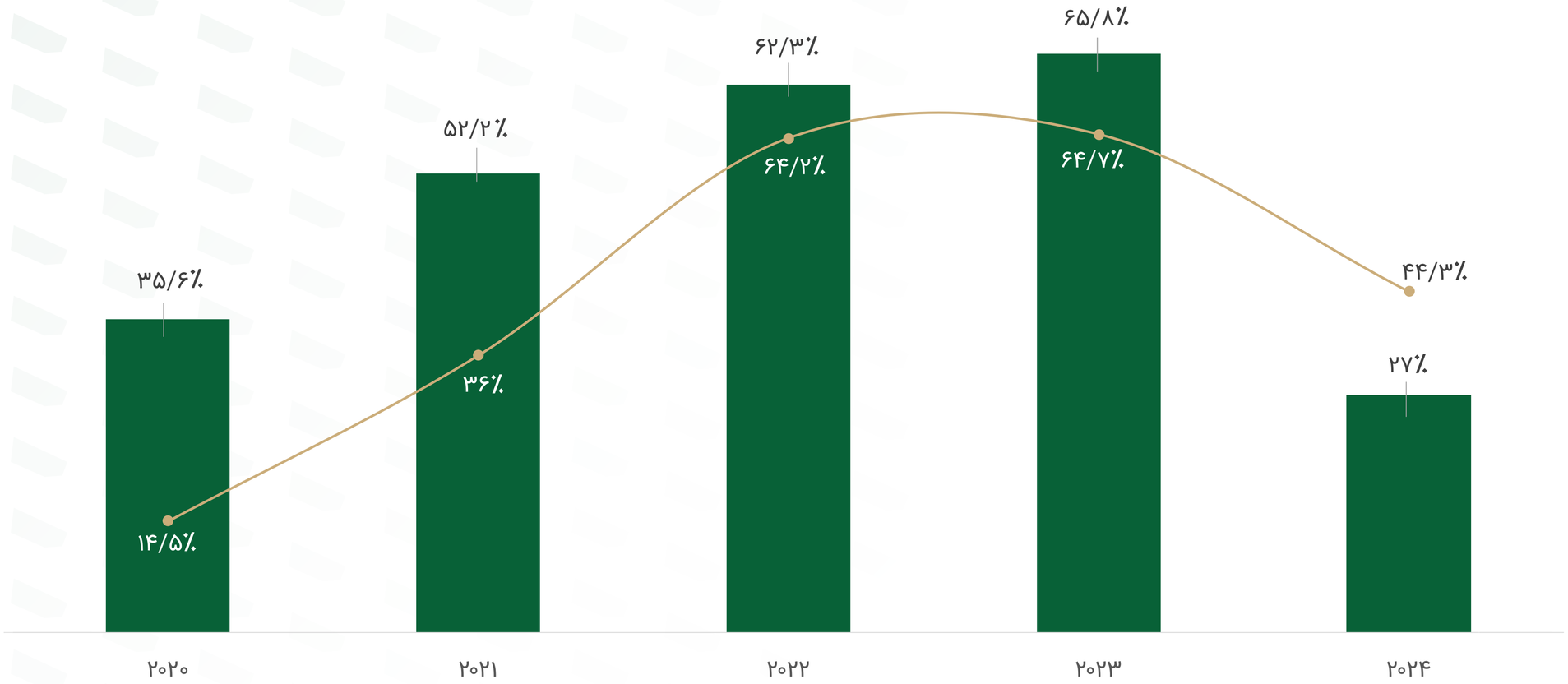
۳۵/۶٪
۵۲/۲٪
۶۲/۳٪
۶۵/۸٪
۴۴/۳٪
۲۷٪
۱۴/۵٪
۳۶٪
۶۴/۲٪
۶۴/۷٪
۲۰۲۰
۲۰۲۱
۲۰۲۲
۲۰۲۳
۲۰۲۴
نرخ تورم
رشد نقدینگی

یکی از اهداف تضعیف ارزش لیر در برابر دلار، بهبود وضعیت صادرات ترکیه و رشد اقتصادی بود. با وجود اینکه کشور ترکیه در رشد درآمد حاصل از گردشگری بسیار موفق بوده و در تابستان ۲۰۲۴ به درآمد تاریخی ۲۳/۳ میلیارد دلاری از محل گردشگری رسید، اما تراز تجاری ترکیه افت‌های شدیدی را تجربه کرد.

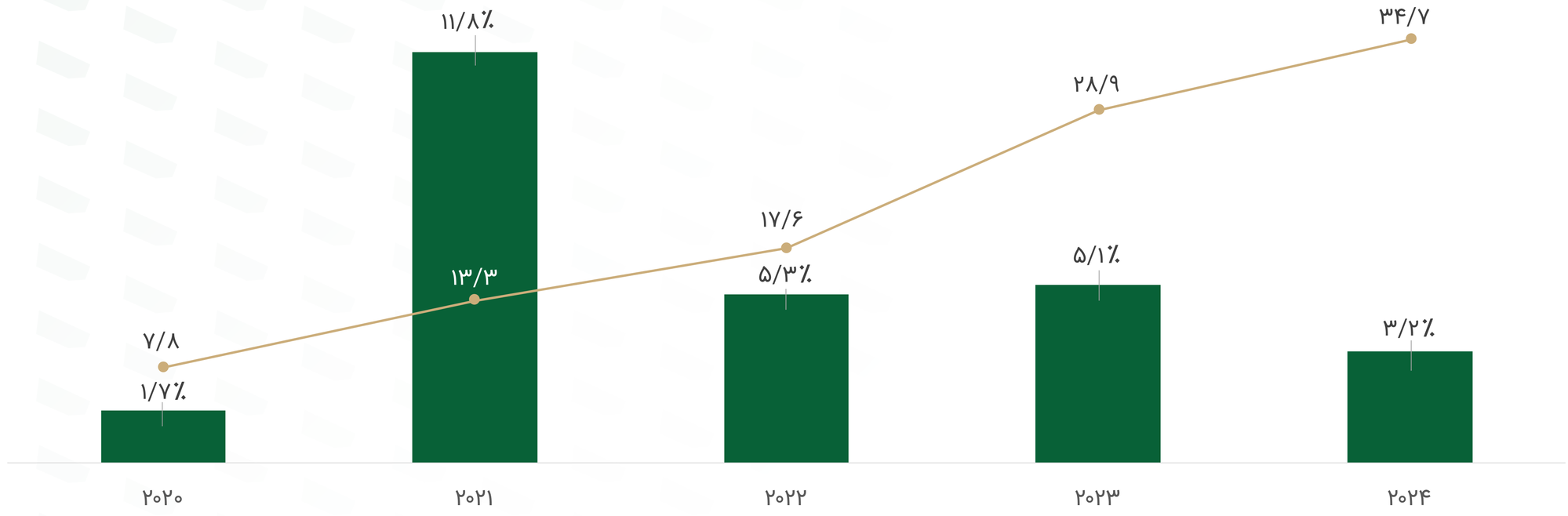

تنها دستاورد شوک درمانی پولی در ترکیه، تک‌رقمی شدن نرخ بیکاری در این کشور بود. با این وجود، تحت تاثیر تورم بالا، دستمزدها در ترکیه افزایش شدیدی داشته‌اند و سالانه به طور متوسط از سال ۲۰۲۰ نزدیک به ۶۵ درصد رشد داشته است.

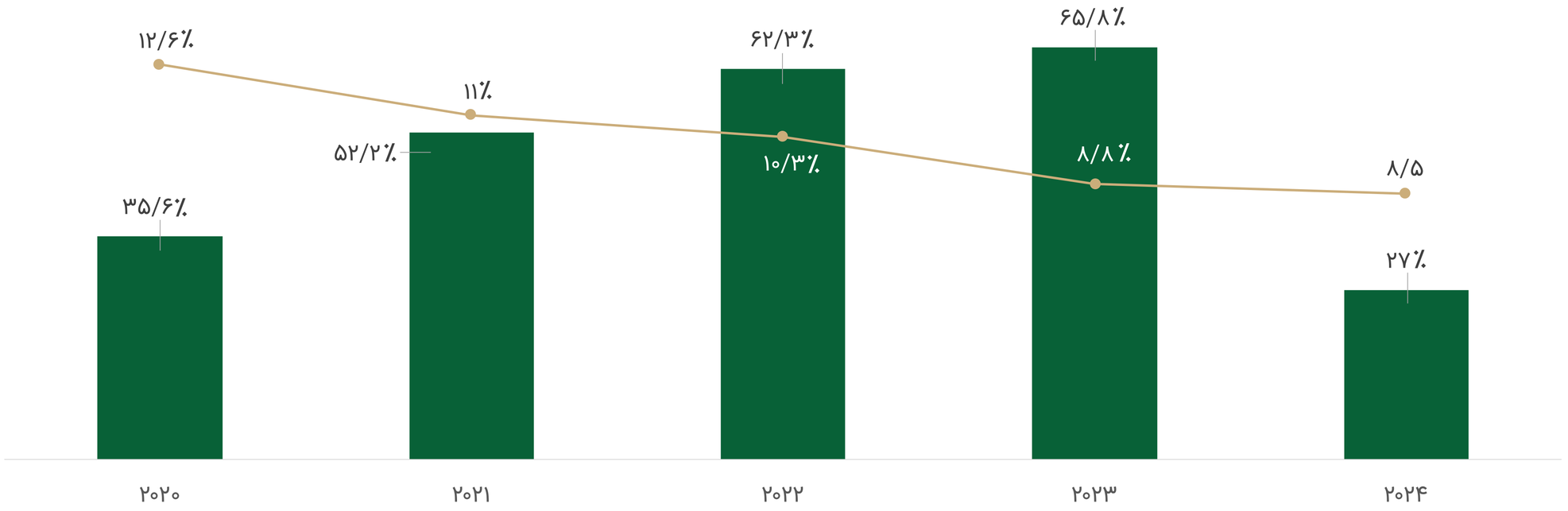

ژاپن (۲۰۱۱)

ژاپن در سال ۲۰۱۱ و تحت تاثیر رکود ناشی از سونامی و بلایای طبیعی تصمیم به کاهش هدفمند ارزش ین در برابر دلار گرفت. هدف ژاپن کاهش نرخ بیکاری، افزایش صادرات و بازگشت رونق به اقتصاد خود بود. این اقدام با واکنش شدید آمریکا همراه شد و آمریکا ژاپن را متهم به کاهش ارزش ین در برابر دلار کرد. در نهایت ژاپن و آمریکا در سال ۲۰۱۳ به یک هماهنگی در زمینه اتخاذ سیاست‌های پولی و ارزی رسیدند. ژاپن نیز موفق شد تا طی این سال‌ها نرخ بیکاری را از سقف تاریخی ۵ درصد به محدوده ۳ درصد برساند.

ژاپن طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ با اتخاذ یک سیاست پولی انقباضی محافظه‌کارانه و نرخ بهره صفر، ارزش ین در برابر دلار را تضعیف کرد و وارد یک جنگ ارزی خفیف با آمریکا شد.

ژاپن (۲۰۱۱)

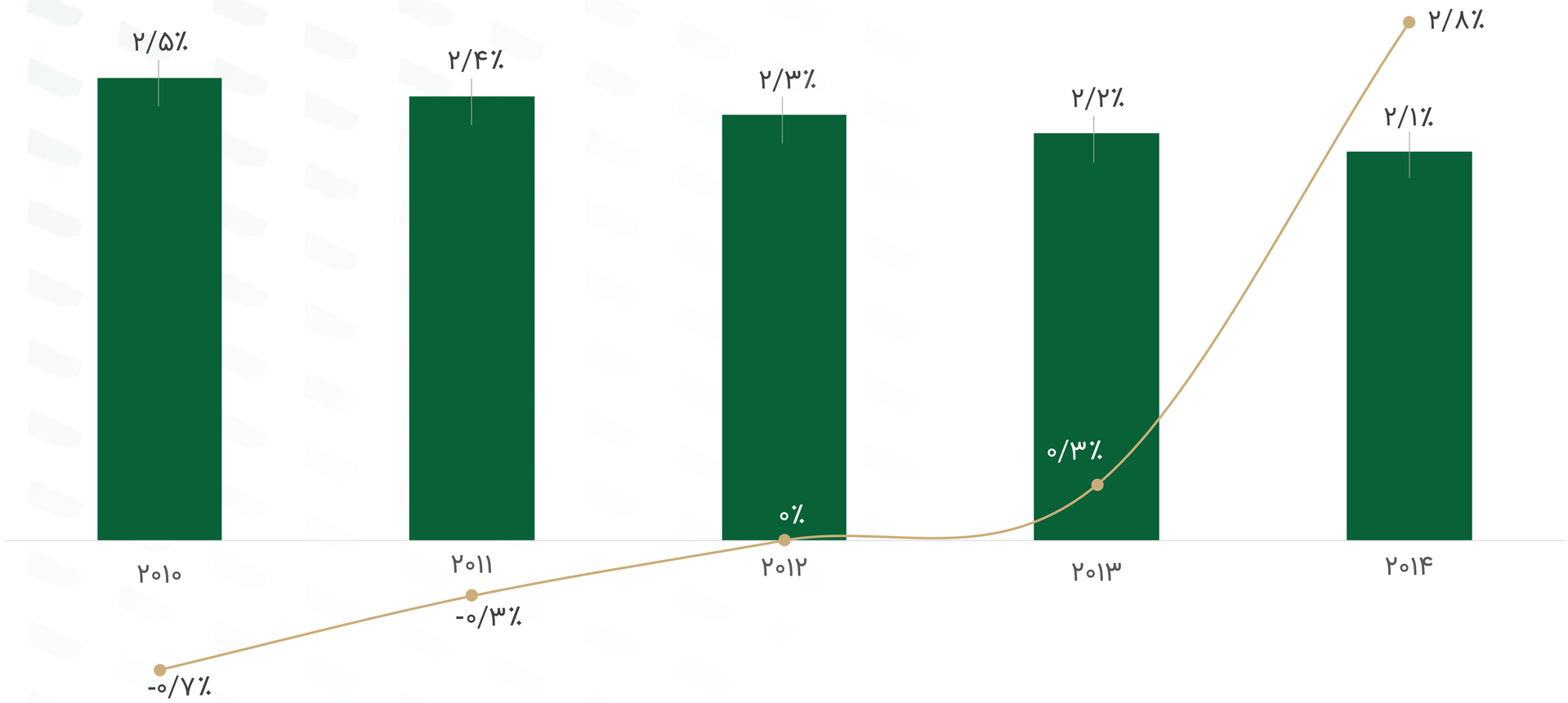
۲/۵٪
۲/۴٪
۲/۳٪
۲/۲٪
۲/۱٪
۲/۸٪
۰٪
۰/۳٪
-۰/۳٪
-۰/۷٪
۲۰۱۰
۲۰۱۱
۲۰۱۲
۲۰۱۳
۲۰۱۴
نرخ تورم
رشد نقدینگی

با تضعیف ین در برابر دلار، کالاهای صادراتی ژاپن به آمریکا و سایر کشورها ارزان‌تر شد، در نتیجه تقاضا برای کالاهای ژاپنی مانند خودرو، لوازم خانگی، لوازم الکتریکی و... در کشورهای دیگر افزایش یافت. این اقدام دولت ژاپن، به رشد اقتصادی و کاهش نرخ بیکاری در این کشور کمک کرد.

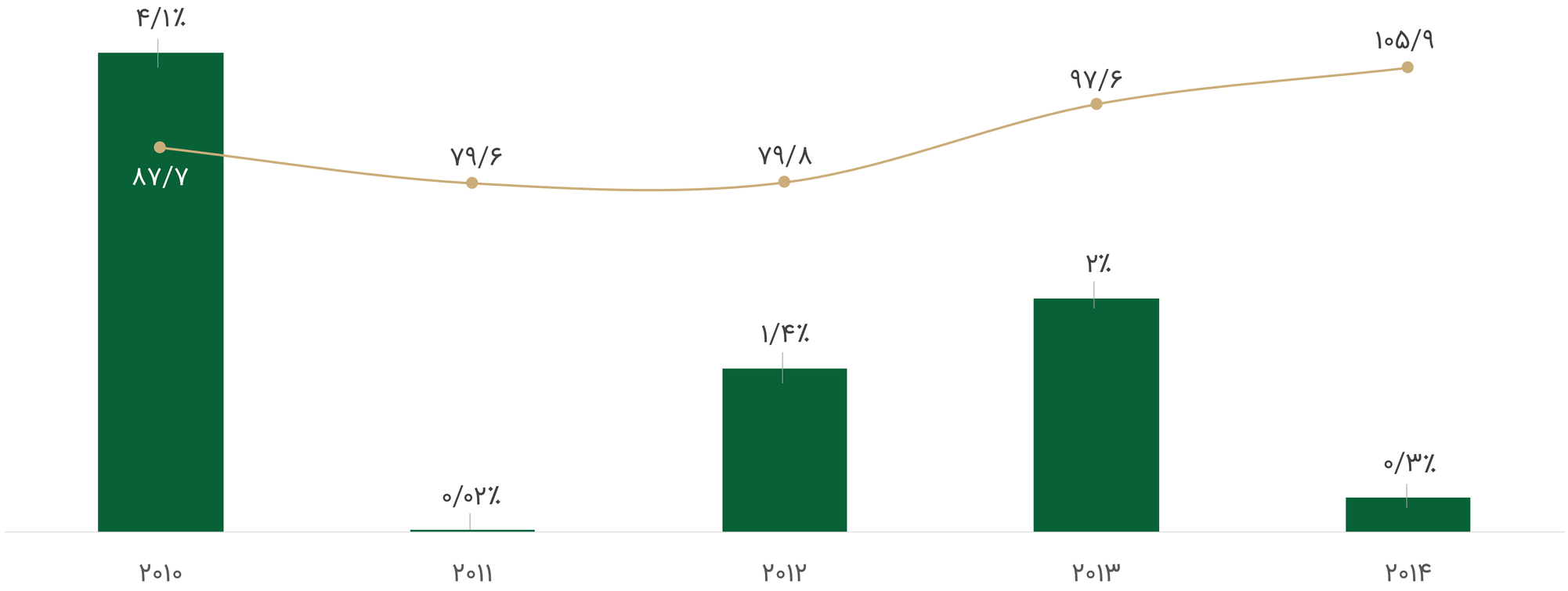

آمریکا (۲۰۲۰)

همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ در سال ۲۰۲۰ باعث یک انقلاب در اتخاذ سیاست‌های پولی توسط بانک‌های مرکزی کشورهای توسعه‌یافته مانند آمریکا، انگلستان، آلمان، سوئیس و... شد. با شیوع ویروس کرونا در ابتدای سال ۲۰۲۰، اقتصادهای بزرگ جهان سیاست‌های پولی انبساطی شدیدی را اتخاذ کردند تا از تشدید رکود در دوران کرونا جلوگیری کرده و با عرضه پول، تقاضا را پوشش دهند. با وجود اینکه پس از شوک کرونا، اقتصادهای بزرگ از جمله آمریکا رشد مناسبی را تجربه کردند، اما معضلاتی مانند افزایش بیکاری و افزایش تورم، باعث شد آمریکا در سال ۲۰۲۲ روی به سیاست‌های انقباضی بیاورد.

همانطور که در نمودار زیر مشاهده می‌شود، نقدینگی در سال ۲۰۲۰ به بیش از ۲۴ درصد رسید و در سال‌های بعد تورم ناشی از تقاضا و تورم ناشی از فشار هزینه، اقتصاد آمریکا و اقتصادهای بزرگ را دچار رکود تورمی کرد.

آمریکا (۲۰۲۰)

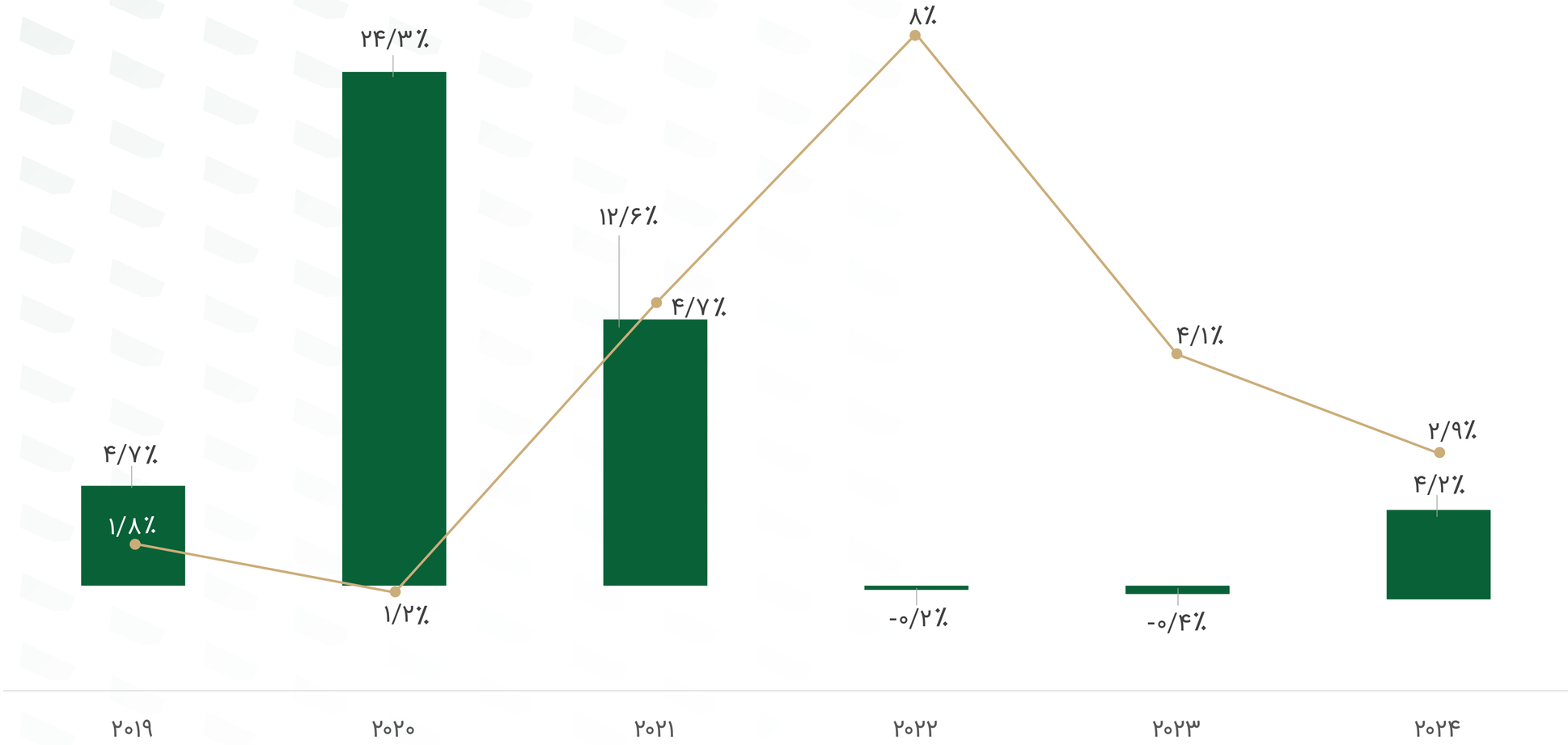
۴/۷٪
۱/۸٪
۲۴/۳٪
۱/۲٪
۱۲/۶٪
۴/۷٪
۸٪
-۰/۲٪
۴/۱٪
-۰/۴٪
۲/۹٪
۴/۲٪
۲۰۱۹
۲۰۲۰
۲۰۲۱
۲۰۲۲
۲۰۲۳
۲۰۲۴
نرخ تورم
رشد نقدینگی

تورم ۸ درصد انحراف زیادی با اهداف تورمی فدرال رزرو (بانک مرکزی آمریکا) داشت و سیاست‌های انقباضی فدرال رزرو در سال ۲۰۲۲ باعث تقویت ارزش دلار در دولت جو بایدن شد و به برگ برنده‌ای برای پیروزی دونالد ترامپ در انتخابات ریاست جمهوری آمریکا در سال ۲۰۲۴ تبدیل شد.

نتیجه‌گیری

چاپ پول توسط دولت‌ها معمولا به‌عنوان ابزاری برای مقابله با بحران‌های اقتصادی، تامین هزینه‌های مالی، تحریک رشد اقتصادی و کاهش بدهی‌ها به‌کار می‌رود. با این حال، استفاده نادرست یا بی‌دقت از این ابزار می‌تواند به افزایش تورم، کاهش ارزش پول ملی و رکود اقتصادی منجر شود. بررسی اقتصاد کشورهایی با تجربه ناموفق چاپ پول نشان می‌دهد که سیاست‌های پولی انبساطی در دوران بحران‌ها ممکن است نتایج معکوسی به‌همراه داشته باشد. به همین دلیل باید این سیاست‌ها با دقت و در چارچوبی منطقی اجرا شوند تا از آثار منفی آن‌ها جلوگیری شود. در حقیقت، آماده‌سازی وضعیت سیاسی و اجتماعی کشور پیش از اجرای سیاست‌های انبساطی از اهمیت بالایی برخوردار است.

اطلاعیه‌سلب مسئولیت

این گزارش بر اساس بررسی اطلاعات معاملات و صورت‌های مالی منتشر شده توسط شرکت‌ها تهیه شده است؛

بنابراین به‌تنهایی نمی‌تواند معیار کاملی برای سرمایه‌گذاری تلقی شود.